

13. 11. 2009

ID: 58986

Odpůrčí žaloba

V řízení o odpůrčí žalobě je předmětem řízení nastolení tzv. relativní neúčinností právního úkonu, která se však rozhodnutím soudu pouze deklaruje a působí ex tunc. Proto je tedy možné pokračovat v řízení s dědicem majetku po původním žalovaném, který tento majetek nabyl z odporovatelného právního úkonu.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 2736/2007, ze dne 31.8.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně E. Š., zastoupené advokátem, proti žalované I. Ž., o určení neúčinnosti darovací smlouvy, vedené u Okresního soudu ve Frýdku-Místku pod sp. zn. 18 C 249/2001, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. listopadu 2006, č.j. 56 Co 233/2006-139, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. listopadu 2006, č.j. 56 Co 233/2006-139, se zrušuje a věc se vrací krajskému soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud ve Frýdku-Místku v pořadí druhým rozsudkem ze dne 27. ledna 2006, č.j. 18 C 249/2001-122, zamítl žalobu na určení, že je vůči žalobkyni neúčinná darovací smlouva ze dne 7. 11. 2000, kterou A. Š. daroval L. Ž. nemovitosti blíže označené v rozsudečném výroku (výrok I.). Současně uložil žalobkyni zaplatit na náhradě nákladů řízení žalované částku 7.875,- Kč (výrok II.) a státu částku 326,- Kč (výrok III.).

Vycházel ze zjištění, že žalobkyně má vůči svému bývalému manželovi A. Š. vymahatelnou pohledávku ve výši 478.180,- Kč, na základě rozsudku Okresního soudu ve Frýdku-Místku, č.j. 8 C 160/96-113, který nabyl právní moci dne 31. 5. 2000 a kterým bylo mezi bývalými manželi vypořádáno jejich bezpodílové spoluvlastnictví. Dlužník A. Š. daroval předmětné nemovitosti odporovatelnou darovací smlouvou ze dne 7. 11. 2000 své matce L. Ž. Uzavřením uvedené darovací smlouvy došlo ke zkrácení uspokojení vymahatelné pohledávky žalobkyně. Obdarovaná v průběhu řízení před soudem prvního stupně dne 18. 10. 2004 zemřela. Usnesením Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 22. 3. 2005, č.j. 46 D 986/2004-36, které nabylo právní moci dne 14. 4. 2005, byla schválena dohoda o vypořádání dědictví, na základě které dcera zůstavitelky žalovaná I. Ž. mimo jiné nabyla do svého vlastnictví předmětné nemovitosti. Žalovaná darovací smlouvou ze dne 22. 6. 2005 s právními účinky vkladu ke dni 23. 6. 2005 darovala část dotčených nemovitostí svému synovci M. Š.

Soud prvního stupně usnesením ze dne 7. 11. 2005, č.j. 18 C 249/2001-109, které nabylo právní moci dne 29. 11. 2005 určil, že v řízení bude namísto zemřelé žalované L. Ž. pokračovat s I. Ž., narozenou 19. 4. 1964, jako její právní nástupkyní. Ve věci samé pak dovodil, že žalovaná není ve věci pasivně věcně legitimovaná, neboť sice po smrti původní žalované L. Ž. na základě dědického řízení vstoupila do jejích práv a povinností, avšak pokud by bylo žalobě vyhověno, nemělo by to pro uspokojení žalobkyně praktický význam, když část předmětných nemovitostí byla převedena na M. Š.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Ostravě v záhlaví označeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve výrocích I. a III. (výrok I.), změnil ve výroku II. tak, že žádnému z účastníků se nepřiznává náhrada nákladů řízení před soudem prvního stupně (výrok II.) a současně rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok III.). Z

odůvodnění potvrzujícího rozsudku vyplývá, že odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně, zaujal však odlišný právní názor.

Věc posoudil podle ustanovení § 42a a dovodil, že v řízení o odpůrcí žalobě je nositelem pasivní věcné legitimace ten, v jehož prospěch byl právní úkon dlužníka učiněn, v daném případě matka dlužníka původní žalovaná L. Ž., na kterou dlužník převedl darovací smlouvou označené pozemky. Hmotněprávní ustanovení v občanském zákoníku, které dopadá na institut odporovatelnosti právního úkonu, zkracujícího k tíži věřitele majetek dlužníka, neumožňuje, aby právní nástupce toho, kdo majetek od dlužníka nabyt (dědička L. Ž. I. Ž.), byl v řízení o odporovatelnost právního úkonu pasivně věcně legitimován. Smrtí původní žalované zaniklo právo žalobkyně domáhat se proti ní určení neúčinnosti odporovatelného právního úkonu dlužníka a proti jejímu právnímu nástupci (dědici) nelze v řízení pokračovat. Názor soudu prvního stupně, že žalobu bylo třeba zamítnout z důvodu, že žalovaná v současné době vlastní pouze část předmětných nemovitostí a že vyslovení neúčinnosti k této části nemovitostí by pro žalobkyni nemělo praktického významu, považoval za nesprávný, neboť tento závěr nemá oporu v žádném zákonném ustanovení. Podle odvolacího soudu měl soud prvního stupně po smrti dřívější pasivně věcně legitimované L. Ž. zvolit postup podle § 107 odst. 5 o. s. ř. a rozhodnout o zastavení řízení, jestliže povaha věci neumožňovala pokračovat v řízení s právním nástupcem zemřelé žalované. Pokud však přijal řešení podle § 107 odst. 2 o. s. ř. a rozhodl, že v řízení bude pokračovat s dědičkou zemřelé žalované, bylo jediným možným řešením vzniklé procesní situace, kterou je žaloba směřující proti osobě bez pasivní věcné legitimace, zamítnutí žaloby.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně dovolání. Jeho přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a podává je z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Zásadní právní význam spatřuje ve skutečnosti, že napadené rozhodnutí řeší právní otázku, která dosud nebyla dovolacím soudem rozhodnuta. Dovolatelka zpochybňuje zejména právní závěr odvolacího soudu, že institut odporovatelnosti právního úkonu neumožňuje, aby právní nástupce toho, kdo majetek od dlužníka nabyt, v tomto případě současná žalovaná I. Ž., jako dědička majetku původní žalované L. Ž., byl v řízení o odporovatelnosti právního úkonu pasivně věcně legitimován, neboť proti právnímu nástupci původní žalované nelze v řízení pokračovat dle ustanovení § 107 odst. 2 o. s. ř. Dovolatelka navrhla, aby Nejvyšší soud dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu a soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Při posuzování tohoto dovolání vycházel dovolací soud z ustanovení části první Čl. II, bodu 12 zákona č. [7/2009](#) Sb., jímž byl změněn občanský soudní řád (zákon č. [99/1963](#) Sb.), podle něhož dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vyhlášeným (vydaným) přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů, tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 30. června 2009; užití nového ustanovení § 243c odst. 2 tím není dotčeno.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), se nejprve zabýval přípustností dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [§ 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.], jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř.], nebo jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu

prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst.1 písm.c) o. s. ř.].

Žalobkyně napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně o věci samé potvrzen. Závěr o přípustnosti dovolání nelze ovšem vyvodit jen z toho, zda odvolací soud formálně rozhodl podle ustanovení § 219 o. s. ř. nebo zda postupoval podle ustanovení § 220 o. s. ř., neboť tato skutečnost sama neodpovídá na otázku, zda jde o potvrzující nebo měnící rozhodnutí odvolacího soudu. Rozhodující je obsahový vztah rozsudků obou stupňů v tom, zda a jak posoudily práva a povinnosti v právních vztazích mezi účastníky. Tam, kde soudy obou stupňů posoudily práva a povinnosti v právních vztazích mezi účastníky shodně, jde o potvrzující rozsudek odvolacího soudu. Jestliže okolnosti významné pro rozhodnutí věci byly oběma soudy posouzeny rozdílně, takže práva a povinnosti stanovená účastníkům jsou podle závěrů těchto soudů odlišná, jde o měnící rozsudek odvolacího soudu. Z tohoto pohledu nejde v daném případě ve výroku o věci samé odvolacího soudu o potvrzující rozsudek, nýbrž o rozsudek měnící, neboť vymezení práv a povinností účastníků soudy obou stupňů je rozdílné. Uplatněný nárok na určení neúčinnosti právního úkonu shledal soud prvního stupně nedůvodným v důsledku nedostatku pasivní věcné legitimace žalované, s odůvodněním, že žalovaná v současné době vlastní pouze část předmětných nemovitostí a že vyslovení neúčinnosti k této části nemovitostí by pro žalobkyni nemělo praktického významu, byť vycházel ze závěru, že po smrti původní žalované L. Ž. na základě dědického řízení žalovaná vstoupila do jejích práv a povinností. Odvolací ve svém rozhodnutí sice rovněž vycházel z nedostatku pasivní věcné legitimace žalované, ale na rozdíl od soudu prvního stupně považoval pro uvedený závěr za rozhodující, že proti právnímu nástupci (dědici) nelze po smrti původní žalované v řízení o určení neúčinnosti právního úkonu dle ustanovení § 42a obč. zák. pokračovat ve smyslu ustanovení § 107 odst. 2 o. s. ř.

Dovolání je tudíž přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., tedy proti obsahově měnícímu rozsudku odvolacího soudu bez ohledu na to, že výrok byl formulován jako potvrzující.

Dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu jen z důvodů uplatněných v dovolání. Jestliže je dovolání přípustné, jako je tomu v posuzované věci, přihlédne k případným vadám uvedeným v ust. § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a), b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Při posuzování dovolacího důvodu přitom vychází z toho, jak jej dovolatel obsahově vymezil (§ 41 odst. 2 o. s. ř.).

Žalobkyně uplatnila jako dovolací důvod nesprávné právní posouzení věci ve smyslu ust. § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., a to v závěrech o nedostatku pasivní věcné legitimace žalované z důvodu, že proti právnímu nástupci (dědici) nelze po smrti původní žalované v řízení o určení neúčinnosti právního úkonu dle ustanovení § 42a obč. zák. pokračovat ve smyslu ustanovení § 107 odst. 2 o. s. ř.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Ustanovení § 107 platí pro sporné i nesporné řízení. Upravuje se v něm postup soudu za situace, kdy účastník ztratí během řízení, tj. v období od jeho zahájení do jeho pravomocného skončení, způsobilost být účastníkem řízení a řeší z toho vyplývající tzv. procesní nástupnictví.

Ztratí-li účastník způsobilost být účastníkem řízení během řízení (v době po zahájení řízení do dne, kdy řízení bylo pravomocně skončeno), soud nejprve podle povahy věci posoudí, zda uvedená skutečnost sama o sobě brání dalšímu pokračování v řízení nebo zda lze v řízení pokračovat; povahou věci se tu rozumí hmotněprávní povaha předmětu řízení. Povaha věci neumožňuje

pokračovat v řízení zejména tehdy, jestliže práva a povinnosti, o něž v řízení jde, jsou podle hmotného práva vázána na osobu účastníka řízení a nepřechází na jeho právní nástupce, jestliže určitá skutková podstata je podle právního předpisu podmíněna existencí určitého účastníka řízení, jestliže smrtí (zánikem) účastníka řízení došlo podle hmotného práva k zániku právního vztahu, o nějž v řízení jde, nebo jestliže zemřelý (zaniklý) účastník řízení nemá žádného právního nástupce.

V projednávané věci se žalobkyně domáhala odpůrcí žalobou podanou u soudu prvního stupně dne 4. 10. 2001 určení, že je vůči žalobkyni neúčinná darovací smlouva ze dne 7. 11. 2000, kterou dlužník A. Š. daroval původní žalované L. Ž. nemovitosti blíže označené ve výroku o věci samé rozsudku soudu prvního stupně. V průběhu řízení původní žalovaná dne 18. 10. 2004 zemřela.

Institut odporovatelnosti (uplatňující se odpůrcí žalobou) – tak jak je vymezen v ustanovení § 42a obč. zák. – slouží a je určen pro potřeby exekučního řízení. Jeho účelem je umožnit věřiteli, který má vůči dlužníkovi vymahatelnou pohledávku, domoci se v exekuci uspokojení své pohledávky z majetku, který ušel v důsledku jeho odporovatelného právního úkonu, a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči osobě, s níž nebo v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn.

Odporovatelnost z hlediska hmotného práva je nastolení tzv. relativní neúčinnosti právního úkonu. Relativně neúčinný úkon je platný, nastávají podle něj všechny účinky právem spojované s platným právním úkonem, pouze ve vztahu mezi účastníky (tedy ve vztahu mezi věřitelem a osobou třetí, která od dlužníka nabyla majetek odporovaným právním úkonem) se na tento právní vztah hledí, jako by k onomu právnímu úkonu nedošlo.

Z uvedeného je zřejmé, že předmětem řízení v posuzované věci je majetkový nárok vůči osobě účastníka, jež odporovatelným právním úkonem nabyla majetek, tento nárok smrtí nezaniká, neboť není podle hmotného práva vázán na osobu účastníka, vůči které je uplatněn odpůrcí žalobou, a přechází na právní nástupce. Povaha věci tak nebrání pokračovat v řízení.

Obecně je zastáván názor, že podle ustanovení § 42a obč. zák. nelze úspěšně uplatnit odpůrcí žalobu vůči dědici osoby, jež je ve sporu o určení neúčinnosti právních úkonů pasivně věcně legitimována, tedy osoby, s níž nebo v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn (srov. např. Švestka, Spáčil, Škárová, Hulmák a kol: Občanský zákoník, komentář, C.H.BECK, 1. vydání, Praha 2008, svazek I., str. 362). To ovšem neznamená, že řízení o odpůrcí žalobě nelze dokončit, zemře-li v jeho průběhu tato osoba, tedy v projednávané věci původní žalovaná.

Institut procesního nástupnictví (v daném případě formou universální sukcese, a to na základě hmotněprávních ustanovení upravujících oblast dědického práva) je založen na principu, podle kterého přechod práv a povinností, k němuž došlo v hmotněprávní rovině, se musí projevit i v procesní rovině, jelikož sukcesor nabyl práva a povinnosti v tom stavu, v jakém byla, a s vlastnostmi, které měla, v době sukcese; k těmto vlastnostem patří i to, že byla předmětem probíhajícího řízení (předmětem sporu). Jak bylo uvedeno shora, v řízení o odpůrcí žalobě je předmětem řízení nastolení tzv. relativní neúčinnosti právního úkonu, která se však rozhodnutím soudu pouze deklaruje a působí ex tunc. Odtud se podává i možnost pokračovat v tomto řízení s dědicem majetku po původní žalované, která jej nabyla z odporovatelného právního úkonu, a tudíž i možnost pasivní věcné legitimace žalované v tomto sporu (§ 42a odst.3).

Z uvedeného vyplývá, že napadený rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nebylo zjištěno, že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen některou z vad uvedených v ustanoveních § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a), b) a § 229 odst. 3 o.s.ř., a nebyla zjištěna ani jiná vada řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; Nejvyšší soud proto napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení; právní názor vyslovený v tomto rozsudku dovolacího soudu je závazný (§ 243b odst. 2

věta za středníkem).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)